Helsinki 10.11.2022

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 191/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Aspa-säätiön lausunto hallituksen esityksestä vammaispalvelulaiksi

Aspa-säätiö kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja esittää lausunto hallituksen esityksestä vammaispalvelulaiksi. Lausunnossamme tuomme esille erityisesti **vammaisten henkilöiden asumiseen ja itsenäiseen elämään** liittyviä epäkohtia ja huolia, joita hallituksen esitys mielestämme sisältää.

Asiakasmaksut
Näemme hyvin ongelmallisena sen, että lakiluonnoksen mukaan useaan palveluun on jatkossa tulossa vammaisen henkilön tai hänen perheensä maksettavaksi omavastuu-osuus/asiakasmaksu. Kyse on yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevista henkilöistä, joilla ei välttämättä ole varaa omavastuuosuuksien maksamiseen. Mikäli ehdotettu muutos toteutuu, tulee eteen todennäköisesti tilanteita, joissa vammainen henkilö jättää käyttämättä tarvitsemansa palvelun, koska hänellä tai hänen perheellään ei ole siihen varaa.

Yhtenä esimerkkinä toimii suunniteltu kuljetuspalveluiden maksullisuus, jolloin taloudellisen tilanteen takia vammainen henkilö saattaa jättää tarvitsemansa kuljetuspalvelun käyttämättä ja näin ollen osallistumatta esimerkiksi päivätoimintaan.

Toinen keskeinen esimerkki lakiluonnoksen asiakasmaksujen negatiivisista vaikutuksista liittyy vammaisen lapsen asumiseen perheen ulkopuolella. Esitetty malli, missä asiakasmaksun suuruus määräytyy perheen tulojen mukaan, johtaa todennäköisesti joidenkin keskituloisten perheiden kohdalla tilanteisiin, joissa heillä ei ole varaa asiakasmaksuihin ja perheet joutuvat jopa harkitsemaan, kannattaako tarvittavaa palvelua käyttää tai kahden vanhemman perheessä molempien vanhempien olla mukana työelämässä. Mielestämme asiakasmaksun suuruutta tässä kohden olisi perusteltua arvioida lapsen tulojen mukaan, ei vanhempien.

Suunniteltujen asiakasmaksujen käsittely tulee arviomme mukaan myös lisäämään oleellisesti byrokratiaa niin julkisen hallinnon kuin vammaisten henkilöiden ja heidän perheiden näkökulmista. Huomioiden jo tämänhetkiset henkilöstön saatavuushaasteet sosiaali- ja terveyspalveluissa, esitämme kysymyksen, millä resursseilla julkinen hallinto aikoo käsitellä näitä asiakasmaksuja. Samoin esitämme huolemme siitä, miten vammainen henkilö ja/tai hänen perheensä selviytyvät tilanteissa, joissa he saavat useita eri asiakasmaksuja vaativia palveluita.

Osallisuus
Päivätoiminta on monelle vammaiselle henkilölle merkittävä elämään sisältöä tuova sekä voimavaroja vahvistava tekijä. Mikäli mahdollisuus osallistua päivätoimintaan heikkenee oleellisesti tai jopa loppuu kokonaan, sillä tulee todennäköisesti olemaan myös itsenäistä asumista heikentäviä vaikutuksia. Pahimmillaan henkilö tarvitsee asumiseensa jatkossa vaativampaa tukea, mikä puolestaan tulee yhteiskunnalle entistä kalliimmaksi. Näemme riskinä, että lakiluonnoksen toteutuminen heikentää vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia kodin ulkopuoliseen toimintaan.

Esitämme myös huolemme siitä, että lakiluonnoksen mukaan vanhuuseläkkeellä olevat vammaiset henkilöt eivät olisi oikeutettuja päivätoimintaan. Edellä kuvattu tilanne päivätoiminnan päättymisen todennäköisistä negatiivisista vaikutuksista vammaisen henkilön elämään on relevantti myös iäkkäiden vammaisten kohdalla.

Pidämme erittäin tärkeänä, että asumisen tukea voidaan järjestää jatkossa perheiden, joilla on vammaisia lapsia, omaan kotiin. Lakiluonnoksen perusteella tästä ei saa varmuutta. Haluamme myös tuoda esille, että tulkintamme mukaan lakiluonnoksessa ei ole säädetty siitä, millainen taloudellinen käyttövara vammaiselle ihmiselle tulee jäädä välttämättömien asumisen kulujen jälkeen. Mallia tulisi tältä osin ottaa vanhuspalvelulaista.

Lakiluonnos lisää byrokratiaa siten, että tulkintamme mukaan jatkossa ei olisi mahdollista tehdä useista palveluista yhtä kokoavaa päätöstä, vaan kustakin palvelusta ja siihen liittyvästä asiakasmaksusta tehtäisiin aina erillinen päätös. Näin ollen vammaisten henkilön tai hänen perheensä tulisi hakea kohtuullistamista kustakin päätöksestä erikseen, mihin myöskään heillä ei ole välttämättä resursseja. Samoin myös mahdolliset valitukset tehtäisiin kustakin päätöksestä erikseen.

Lisätietoja lausunnostamme antaa pyydettäessä kehitysjohtaja Karoliina Ahonen, karoliina.ahonen@aspa.fi tai p. 040-4552677.

Kunnioittavasti

ASPA-SÄÄTIÖ SR

Tuomas Koskela
toimitusjohtaja

Karoliina Ahonen
kehitysjohtaja